

Ivana Čeňková, pedagog par excellence

Profesorka Ivana Čeňková, jedna z nejvýznamnějších tváří českého tlumočnictví, oslaví v brzké době významné životní jubileum. Špičková konferenční tlumočnice, teoretička tlumočení, ale především průkopnice vzdělávání tlumočnicků v České republice. Její přínos v oblasti didaktiky tlumočení je zcela zásadní a nezastupitelný. Dovolte mi tedy pár osobních vzpomínek coby bývalé studentky a nyní kolegyně na Ústavu translatologie.

Psal se podzim roku 2002 a já jsem nastupovala do prvního ročníku magisterského studia překladatelství a tlumočnictví, na obor, o kterém jsem snila od svých třinácti let. Pamatuji si, jak jsem první dny chodila po chodbách majestátního Šporkova paláce, četla jmenovky u jednotlivých pracoven a zdráhala se uvěřit, že tito bardi oboru, jejichž jména jsem znala doposud jen z publikací načtených na přijímací zkoušky a z vyprávění mé skvělé profesorky na gymnáziu, absolventky prvního ročníku katedry překladatelství a tlumočnictví na Univerzitě 17. listopadu, budou mými učiteli. Mezi nimi zaujímala výsostné místo paní profesorka Ivana Čeňková, jejíž *Teorie a didaktika tlumočení I* byla pro mě prvním, leč v posledním ročníku gymnázia náročným průnikem do základů zvoleného oboru. Na praktické tlumočnické předměty jsem si sice musela ještě nějaký ten rok počkat, avšak vzpomínám si, jak již od prvního ročníku nám na španělštině docent Uličný při každé vhodné příležitosti opakoval: „Buďte hrdí na to, že můžete studovat na katedře, kde působí jediná docentka translatologie v republice, která je ještě navíc sama brilantní tlumočnicí schopnou plynule přecházet mezi několika jazyky.“ Tou jedinou docentkou měl na mysli právě Ivanu Čeňkovou.

Ivana Čeňková vystudovala v letech 1973–1978 francouzštinu a ruštinu na Katedře překladatelství a tlumočnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. O dva roky později předložila rigorózní práci a získala titul PhDr. V roce 1986 obhájila kandidátskou disertační práci *Teoretické aspekty procesu překlada a tlumočení (na rusko-českém materiálu)* a stala se kandidátkou věd (CSc.). V roce 1993 se habilitovala na první docentku překladatelství a tlumočnictví v České republice a v roce 2008 ji prezident Václav Klaus jmenoval profesorkou pro obor translatologie. Této poslední mety, jež je vrcholem akademického působení v univerzitním prostoru, oceněním celoživotního úsilí o budování daného oboru, dosáhla, alespoň z pohledu nás, tehdejších studentů, kteří se o této významné události dozvídali výhradně od ostatních vyučujících, ve vší tichosti a skromnosti.

Na katedře překladatelství a tlumočnictví, dnešním Ústavu translatologie, působí Ivana Čeňková přes čtyřicet let. Od počátku 90. let je garantkou oboru překladatelství a tlumočnictví ruština, vedoucí Semináře teorie a didaktiky tlumočení a garantkou navazujícího magisterského studijního programu Tlumočnictví. Její přínos na poli didaktiky tlumočení je výjimečný, jedinečný a nezastupitelný. Domnívám se, že není přehnané říci, že to, co v jiných zemích budovaly generace tlumočnicků, zvládla u nás Ivana Čeňková takřka sama. Od základů postavit a rozvinout systém kvalitního a systematického vzdělávání konferenčních tlumočnicků. A to nejen pro český trh, ale od roku 1999, kdy se stala garantkou a vedoucí postgraduálního kurzu *Euromasters in Conference Interpreting*, i pro Evropské instituce.

Až dnes si uvědomuji, že jako studenti jsme pravděpodobně nebyli schopni plně docenit to, jaké máme štěstí, že se můžeme učit od tlumočnice, která propůjčila svůj hlas mno-

ha státníkům a považuje za samozřejmost předávat a šířit tyto své znalosti a zkušenosti dál. Všechny hodiny s paní profesorkou byly nesmírně cenné, ať už šlo o základy teorie tlumočení, kdy teorii pravidelně prokládala ryze praktickými radami a doporučeními z praxe, nebo o semináře simultánního tlumočení. Hodiny praktického tlumočení se nesly vždy v přátelském duchu, byly nesmírně dynamické, rozmanité a náročné zároveň. Vše mělo pevnou strukturu a řád, ani minuta nesměla přijít vniveč. Navzdory značné pracovní vyčíženosti (nejtypičtější výjev, který se mi z této doby vybaví, je pondělní ráno, paní profesorka přichází na výuku s kuffíkem v ruce, aby po hodině už mohla běžet na letadlo do Bruselu) chodila Ivana na hodiny vždy perfektně připravená a stejnou preciznost vyžadovala i od nás. Občas vzpomínám na náročné, ale tolik přínosné tlumočení týdenních aktualit ze světa politiky, kultury a sportu, kterým byla věnována vždy první část hodiny, či dlouhé výčty slovní zásoby k probíranému tématu, jež nám posílala vždy předem. Jako vyučující byla Ivana vždy věcná, spravedlivá, přísná a přímá. Její názor měl u nás váhu. Dnes, když to celé vidím i z té druhé strany, tak si o to víc vážím její přímosti a upřímnosti v situacích, kdy dokázala studentce či studentovi, u kterých po nějaké době nabyla pocitu, že se na tlumočení nehodí, sdělit tuto skutečnost zcela otevřeně, věcně, bez zbytečných emocí. S neokázalou přirozeností nám předávala praktické rady a zkušenosti, žádná otázka nikdy nezůstala bez odpovědi. Naučila nás nejen základům tlumočení, ale vštěpovala nám i praktické zásady tlumočnické profese. Vzpomínám si, jak jsme při jedné hromadné zkoušce dostali poměrně obsírnou přednášku o vhodném a nevhodném oblečení na tlumočení. Jak moc jí dnes rozumím... Při jedné z prvních exkurzí do Bruselu, v zimě 2008, nám dovolila poznat, že i sebelepší a sebezpřípravenější profesionál může před obtížným zasedáním pociťovat nervozitu. A právě tyto momenty, plné přirozenosti a lidskosti, byly pro nás coby studenty jedny z nejceněnějších.

Se stejnou horlivostí jako výuce se Ivana věnovala i svým diplomantům. Dnes po letech, a i drobné vlastní zkušenosti, mohu s jistotou říci, že způsob, jakým vede své diplomanty, je vzácný a spíše výjimečný. Po celou dobu psaní diplomové a posléze i rigorózní práce jsem měla pocit skutečného vedení a doprovázení, od konzultací ohledně odborné literatury, čtení a komentování jednotlivých kapitol, až po shánění kontaktů pro empirický výzkum. Kdykoliv jsem potřebovala cokoli konzultovat, tak paní profesorka ochotně vyšla vstříc. Díky ní za ta léta vznikla dlouhá řada zajímavých a pro obor skutečně přínosných tlumočnických diplomových prací. Tlumočnictví se tak i v českém prostředí stalo svébytným vědeckým oborem.

Léta plynula, psal se rok 2017 a na podzim, téměř osm let poté, co jsem studium zdárně dokončila, mi přišel od paní profesorky e-mail s prosbou, zda bych mohla přijít do předmětu Konferenční teorie a praxe a připravit pro studenty přednášku o marketingu pro začínající tlumočníky. V závěru e-mailu pak stál v post scriptu dotaz, zda bych neměla chuť na své alma mater učit tlumočení. Nabídka, která se v té době neodmítala. Navíc přišla pro mě v době, kdy jsem stála na pomyslné životní křižovatce a pomohla mi nebát se zvolit si tu správnou cestu. Dárek, za který ještě dnes ze srdce děkuji. Mé pedagogické začátky na francouzském oddělení byly nesmělé, mísily se ve mně pocity zodpovědnosti, respektu, úcty. Ivaně jsem vděčná za důvěru, kterou mi dala, vážím si možnosti stát po jejím boku na té pomyslné druhé straně barikády, neustále se od ní učím a doufám, že ještě dlouho budu. Cení si jejího přátelského přístupu k nám, mladším kolegům a uvědomuji si, že to není samozřejmost.

Obdivuji Ivanin neutuchající elán, čínorodost, energii a chuť, s jakou se stále pouští do nových projektů. Díky její pohotovosti, schopnosti pružně reagovat a učit se rychle za pochodu nové věci jsme například v období prvního lockdownu téměř okamžitě mohli přejít na plnohodnotnou distanční výuku. A to je jen jeden příklad z mnoha. Občas jen nevěřicně kroutím hlavou a říkám si, kde na to bere čas a sílu. Všichni na katedře máme tu zkušenost, že e-maily od Ivany chodí nejčastěji v pozdních nočních hodinách, což jí ale nebrání být ráno ve výuce už opět plná energie...

A ještě jedné věci si nesmírně cením. Toho, že i navzdory vysokým nárokům, které klade sama na sebe i na druhé, je schopná, ve chvíli, kdy je to třeba, veškeré povinnosti odhodit stranou a zaujmout podpůrný lidský přístup. A za to jí zejména nyní mnohokrát děkuji a přeji jí, aby ji vnitřní síla, elán, radost ze života a zdraví provázely ještě mnoho dalších let.

Alžběta Malkovská

tlumočnice, překladatelka, vysokoškolská pedagožka

doi: 10.14712/24646830.2023.39